

ELS CRÍTICS

literatura

XAVIER PLA

Per fi es publica per primera vegada en català un llibre del gran pensador francès establert a Califòrnia René Girard, un fet que hauria de ser reconegut com un veritable esdeveniment cultural. Als anys 90, ho hauria sigut, i caldria preguntar-se si ara ho hauria de ser o no, i per què.

René Girard, mirar d'entendre l'infern

Veig Satanàs caure com el llamp

RENÉ GIRARD

Fragmenta Editorial
Barcelona, 2021
288 pàgines

La primavera de l'any 2008 vaig fer classes a la Universitat de Stanford gràcies a la invitació del catedràtic Joan Ramon Resina. Exercir com a professor en una facultat on encara hi havia la placa de Richard Rorty a la porta del seu despatx provocava una satisfacció fàcilment explicable. Un migdia, dinant al Faculty Club amb Resina i el professor Hans Ulrich Gumbrecht, vam veure com s'acostava lentament, gairebé majestuosament, el grandíssim René Girard. Anava agafat de la mà d'una altra eminència del pensament francès contemporani, Michel Serres. Ens vam aixecar per saludar-lo admirativament i, en comentar-li que veníem de Girona, "no tan lluny d'Avinyó", vaig gosar dir-li, va respondre somrient però una mica evasiu amb un: "Sí, molt lluny, molt més lluny..." i es va anar allunyant, seguit d'una colla d'acòlits que el reverenciaven. Em va fer la sensació que Girard es trobava, ja, lluny de tot.

René Girard havia nascut a Avinyó l'any 1933, i moriria a la seva casa del campus de Stanford el 2015. Tot i ser membre de l'Acadèmia Francesa, vivia des de 1981 a Califòrnia, llunyà *finis*

terrae on sembla que tot acaba i tot pot tornar a començar. Quan l'any 1997 discutia amb Jaume Vallcorba sobre el títol d'un llibre meu sobre Josep Pla, vaig acceptar de seguida la proposta de l'admirat amic i editor, *Ficció autobiogràfica i veritat literària*, perquè hi ressonava, modestament, aquell cèlebre títol de Girard, *Mensonge romantique et vérité romanesque*, extraordinari assaig de crítica literària que va significar, per a milers de lectors de tot el món, la descoberta de la teoria del desig mimètic.

Durant dècades, Girard va anar polint, enriquint i contrastant fins a convertir la teoria mimètica en la seva aportació més important al pensament contemporani. És una reflexió sobre la violència humana que inclou la literatura, però també l'antropologia i la filosofia, la història de la cultura i de les religions, la Bíblia i Homer, Sòfocles i Cervantes, Shakespeare i Stendhal. Passats cinquanta anys de l'estructuralisme francès impulsat pel seu gran adversari, Claude Lévi-Strauss, i de les seves successives renovacions transatlàntiques de Jacques Derrida i de tota l'estela de l'anomenada *French Theory*,

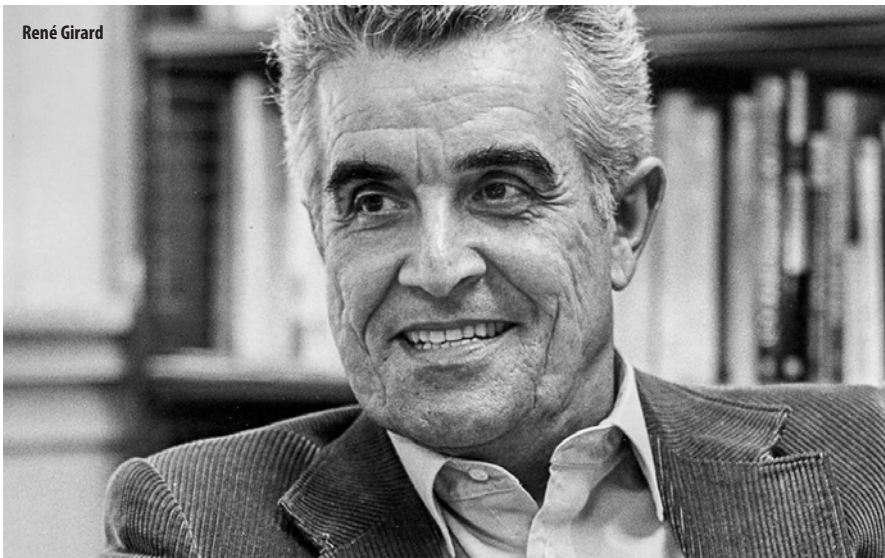
impressiona que Girard es mantingués sempre, una mica emfàticament, ferm i independent. Encara que val la pena recordar, però, que aquests últims anys el pensament de Girard ha estat objecte d'una mena de culte sectari i dogmàtic que de vegades posa els pèls de punta, sobretot després de l'atemptat a les Torres Bessones, per les seves crítiques a la violència islamista.

Veig Satanàs caure com el llamp és un assaig excel·lent, ben escrit i culte, però a l'abast de qualsevol lector. És un compendi perfecte de la seva reconeguda teoria mimètica, que va començar essent un estudi sobre la novel·la del segle dinou i els mecanismes amorosos i violents del desig triangular, que posen en joc un subjecte, el seu model i l'objecte que es diputen. Després, va evolucionar ràpidament com un assaig d'interpretació total i global de la literatura occidental, amb anàlisis sobre Èdip, Dante, els personatges de Dostoi-evski o el desig proustià. Una sobtada conversió al catolicisme va permetre un eixamplament semàntic del pensament de Girard, que es converteix en un gran exegeta bíblic i fa aflorar conceptes com *encarnació*, *resurrecció*, *ascensió* en les seves anàlisis, i el mot pivot *sacrifici*, que ja passen a ser plenament antropològiques. *Imitatio*, però, esdevindrà el concepte clau del seu pensament. Els homes s'imiten però no es comprenen.

En certa manera, la lliçó de Girard és mirar d'entendre l'infern. Víctor Pérez ho explica molt bé: quan algú té una cosa que nosaltres no tenim, tots es converteixen en el nostre rival. Això passa a les escoles de primària i, a una escala col·lectiva, pot prendre dimensions ingents. L'única solució és establir un mecanisme de defensa per assenyalar un enemic comú sobre el qual recaurà la ira unànime. Aquest sacrifici fundacional és llegit com un acte de justícia en la mesura que fa responsable el boc expiatori del desordre causat. La font principal de la violència humana, diu Girard, és la rivalitat mimètica.

Llegir Girard des de la filologia catalana serviria no tan sols per airejar-la i allunyar-la d'una vegada dels excessos endèmics de l'historicisme i dels deliris eixorcs del teoricisme. Així, frisaríem per veure una lectura interpretativa del *Comte Arnau* des de la perspectiva de

René Girard

la violència definida per Girard. O per llegir una interpretació sobre l'enveja mimètica en les complexes relacions entre Josep Pla i Josep M. de Sagarra, o en una figura nietzscheana com Eugeni d'Ors. Si algú s'atrevia a llegir les la-

mentacions perpètuas del victimista Gaziell, autoerigit com a boc expiatori, segur que arribaria a tocar el moll de l'os de moltes qüestions transcendentals, per no dir estructurals, de la cultura catalana d'avui.

TOTS ELS COLORS DEL BLANC
de FERRAN JOANMIQUEL
Premi Octubre Pere Capellà
de Teatre 2020

NOVETATS 3i4

Edicions Tres i Quatre / València

Pots seguir-nos a **Facebook** i **Twitter**
Visita la nostra botiga virtual en www.tresiquatre.cat